

Jugoslavenska kolonija u Santiagu - Čile

Mato Mojaš

Naseljavanje područja države Čile od strane naših iseljenika počinje oko 1850. godine. To su bile prve grupice iseljenika koji su stvarali početke iseljeničkih kolonija u pokrajinama južnoameričke republike između obale Tihog oceana i Anda, zahvaćajući i područje Magelanova prolaza na duljini oko 4.500 km a na širini od 75 do 400 km. Najstarija naša iseljenička naselja nastala su u sjevernom dijelu Čilea, a veće skupine pristizale su oko 1878. godine. Prve iseljeničke baze su u mjestima Arica, Iquique, Tocopilla, Coquimbo, La Serena, Taltal, Porto de Chanaral, Calama, Copiapo, Chuquicamata i Pampa Central. U toku prvog svjetskog rata na tom području živjelo je oko deset hiljada naših iseljenika ali kasnije postepeno uslijed ekonomskih razloga nastaje preseljavanje i doseljavanje u srednji Čile, a najviše u pokrajinu Santiago gdje je danas najveća iseljenička kolonija u Čileu. Živi oko pet hiljada iseljenika. Najviše ih je u glavnom gradu, pokrajine i države, Santiagu (koji ima 1.350.000 stanovnika). Grad je prostran i obuhvaća sto kvadratnih kilometara. Osnovan je 1541. između Anda na istoku i Primorskog gorja na zapadu. Zbog čestih potresa zgrade su mu niske. Računa se da u gradu živi 2.500 naših ljudi koji su uslijed ekonomskih razloga iselili iz stare domovine (najviše s područja dalmatinskih otoka) i 3.000 njihovih potomaka. Blizu dvije hiljade trgovina u Santiagu nalazi se u rukama naših iseljenika. Mnogo ih radi u industriji, zanima se obrtom, hoteljerstvom i drugim poslovima.

Na udaljenosti od 187 km od Santiaga nalazi se njegova luka Valparaiso (245.000 stanovnika) koja je i najveća luka u Čileu. U Valparaisu, pored ostalih zanimanja, iseljenici se bave lučkim poslovima i ribarstvom, a na ostalim područjima pokrajine ima ih na poljoprivrednim dobrima gdje uzgajaju stoku, obrađuju zemlju i proizvode voće i povrće. U unutrašnjosti najviše ih je u mjestima Talca i Ovalle, a u primorskim mjestima Constitucion Concepcion i Valdivia.

Kao u drugim mjestima tako i u Santiagu javljaju se rano iseljenička udruženja, pripomoćna i kulturna društva koja okupljaju i povezuju iseljenike, omogućuju im njegovanje starih narodnih običaja, osvježavanje i održavanje veza sa Starim krajem. Ljubav, požrtvornost i zanos za svojim starim domom dolazila je do naročitog izražaja od objave prvog svjetskog rata kada je u lipnju 1914. Austro-Ugarska ultimatumom navijestila rat Srbiji. Sve se tada diglo na obranu naše narodne stvari. Nastalo je opće povezivanje naših iseljenika južnog kontinenta i sve se stavilo u pokret za pomoć narodima u Staroj domovini za njihovo oslobođenje. Okupljeni u organizaciju Jugoslaven-

ske narodne obrane prikupljali su materijalna sredstva za Narodni fond, i pomoć se upućivala za izdržavanje i rad u Londonu, Srpskom i Crnogorskom crvenom križu, ranjenicima u Dobrudži, Odboru srpskih žena u Parizu, Srpskoj školi u Ajaccio na Korzici, a posebno su se davala i ulagala sredstva u fond za pomoć izbjeglicama u Švicarskoj, u fond za nabavku aeroplana itd.

U Santiagu uspješno je djelovao ogranak Jugoslavenske narodne obrane »Triglav«, a u Valparaisu »Veleadit«. Sjedište uprave Jugoslavenske narodne obrane nalazilo se u Valparaisu i tu je od početka 1918. izlazio list »Jugoslavenska država«, službeno glasilo Jugoslavenske narodne obrane. Od 1916. do konca 1917. list je izlazio u Antofagasti, a od 1918. do 1921. u Valparaisu.

Poslije rata razvio se vrlo živ kulturni i zabavni život naših iseljenika u Santiagu. Osnivaju se razna društva i organizacije. Vrlo značajan je Čileansko-jugoslavenski institut. Pri univerzitetu postoje komisije u kojima aktivnog učešća imaju naši iseljenici. Komisija za kulturne veze s inostranstvom organizira i upućuje svoje članove u razne zemlje u cilju upoznavanja kulturnih dostignuća. Tako je član te komisije advokat Ivan Skoknić u 1962. godini boravio u Dubrovniku čitavo vrijeme trajanja Dubrovačkih ljetnih igara i prisustvovao je svim izvedbama. Iseljenici pružaju pomoć i članovi su Instituta. Svake godine priređuje se velika proslava i priredba u glavnoj dvorani Univerziteta za Dan Republike. U tradiciji je da tog dana govori ambasador, predsjednik Instituta i predsjednik Komisije za veze s inostranstvom. Institut ima sekciju za izobrazbu, muzičku sekciju, sekciju za upoznavanje kulture drugih zemalja i druge. Između Instituta i komisija Univerziteta postoji suradnja jer se Čileansko-jugoslavenski institut smatra najvećim kulturnim centrom u Čileu. Ova ustanova okuplja i zadovoljava osjećaje naroda.

Svake godine organizira se kulturna smotra u danima »Jugoslavenske nedjelje« od 25. do 29. novembra. U kazalištu nastupa Folklorni ansambl »Kolo« koji izvodi jugoslavenska kola. Program je obilan i traje dva sata. U danima ove nedjelje nastupa Pjevački zbor »Jadran« (osnovan 1932. god.), Ženski pjevački zbor »Slavija« (osnovan 1959.) i Tamburaški zbor »Dalmacija« (osnovan 1955.) Program zahvaća i proslavu na Univerzitetu, nastupe na stadionu, komemoraciju umrlim iseljenicima, emisije na radio stanicu, te izložbe slika i radova. Škola koja nosi naziv »Republika Jugoslavija« priređuje akademiju. Program izvode djeca škole. Osnovana je 1933. godine. Čitav program koji se izvodi u okviru »Jugoslavenske nedjelje« ili festivala najmasovnije je posjećen.

Pored kulturnih priredaba izvode se i drugi nastupi. U razvoju sportskog i zabavnog života doprinio je Jugoslavenski sokol (osnovan 1933. god.). Mnogo uspjeha pokazali su naši iseljenici u akciji za gradnju Jugoslavenskog doma koji je dovršen 1932. godine. Dom je sa svojim prostorijama i dvoranom postao centar zabavnog i kulturnog života. Velika zasluga za gradnju Jugoslavenskog doma pripada Ivanu Razmiliću iseljeniku rodom iz Supetra na Braču. Došavši u Antofagastu 1907. izabran je za predsjednika Slavjanskog pripomoćnog društva. Za prvog svjetskog rata povjereno mu je vodstvo Jugoslavenske narodne obrane na Pacifiku. Poslije rata bio je predsjednik Jugoslavenske škole u Antofagasti i njegovim zauzimanjem 1929. i 1930. sagrađena je zgrada Jugoslavenskog doma. Preselivši u Santiagu izabran je za predsjednika Dioničkog društva za izgradnju doma i neumorno je radio dok se zamisao ostvarila. Danas Jugoslavenski domovi u Antofagasti u Santiagu predstavljaju lijepe zgrade velike vrijednosti. Ivan Razmilić bio je naš počasni konzul u Valparaisu. Umro je 1955. godine.

Svečana večera prigodom proslave Dana Republike u Domu Jugoslavenskog pripomoćnog društva u Antofagasti

Po statutu članovi Jugoslavenskog doma u Santiagu mogli su biti samo iseljenici koji su rođeni u Jugoslaviji. Kasnije na zahtjev omladine mijenja se statut 1950. i uisuje se u članstvo i omladina. Osniva se Sportski klub »Jadran« i stvara se sportska aktivnost.

Zene okupljene u Društvo »Jugoslavenska vila« mnogo rade na socijalnoj osnovi. Posjećuju bolesnike, pomažu iseljenike koji su socijalno ugroženi i dogovaraju se za razne akcije.

Potomci iseljenika većinom završavaju škole i danas zauzimaju razne položaje i funkcije u javnom i društvenom životu grada i države Čile. Aktivno učestvuju u raznim iseljeničkim društvima.

Svake godine Čileanski savez pjevačkih zborova organizira festival na kojem učestvuje više zborova iz čitave zemlje. U Savez je učlanjeno hiljadu pjevačkih zborova. Pjevački zbor »Jadran« iz Santiaga nastupa uvijek samo programom jugoslavenskih pjesama. To izazivlje veliko oduševljenje pa je na festivalu 1961. sudjelovalo 30% čileanskih pjevačkih zborova s jednom ili dvije jugoslavenske pjesme. Potpredsjednik Saveza čileanskih zborova je Josip Galeš dirigent pjevačkog zbora »Jadran«. Generalni sekretar je Ivan Skoknić.

Posljednjih godina gradio se Jugoslavenski stadion koji ima plivački bazen, nogometno igralište, tenis igralište, te igrališta za košarku, laku atletiku i zabavne igre. U razgovoru sa Ivanom Skoknićem članom upravnog odbora Jugoslavenskog stadiona, koji je 1962. boravio u Dubrovniku, jednom prigodom je rekao: »Mi želimo da omogućimo aktivno učestvovanje što većeg broja naših članova u radu. Mi ne želimo da dvadeset ljudi igra a dvadeset hiljada da gleda, nego obratno, da dvadeset hiljada igra a dvadeset da gleda.«

Iseljenici su izgradili Jugoslavenski mauzolej (kosturnica sa 450 grobova). To je djelo Garafulića.

Iseljenička kolonija u Santiagu ima svoju filijalu Jugoslavenskog imovinskog društva. Zgrada je vlasnost jugoslavenskih iseljenika. U Čileansko-jugoslavenskoj banci 98% dioničara su Jugoslaveni.

Značajnu ulogu u razvijanju nacionalne svijesti i rodoljubivih osjećaja imala je naša iseljenička štampa uopće, pa tako i u Santiagu. Usporedo s jačanjem iseljeničkih naselja nastajala je potreba i želja da se na svom materinskom jeziku upoznaju s događajima u Starom kraju i novoj domovini, da se informiraju o svom radu i životu, o osnivanju potpornih i drugih organizacija i sl. Za vrijeme drugog svjetskog rata izlazila je revija »Borba« od 1941. do 1945. Revija je budila patriotizam i od 1943. upoznavala javnost o narodno-oslobodilačkoj borbi naših naroda pod rukovodstvom Tita. Omladinci su surađivali u »Borbi«. Od listova izlazio je »Jugoslavenski glasnik«, a od 1946. do 1948. omladinski list »Zdravo«. U svom historijskom razvoju kolonije izlazili su i drugi listovi.

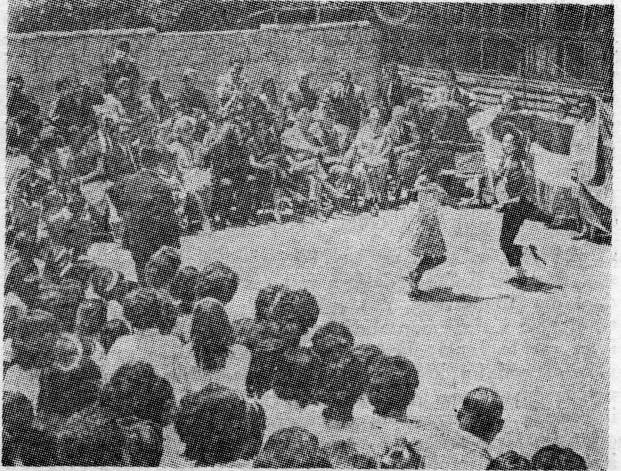
Za vrijeme drugog svjetskog rata obnovljena je Jugoslavenska narodna obrana sa sjedištem u Santiagu. U gradu je djelovao njen ogranak »Jadran«. U Čileu bilo je 18 ograna. Ogranci su organizirali pomoć narodima Jugoslavije i pomagali i materijalno i moralno narodno-oslobodilačku borbu za oslobođenje svoje braće i njihov slobodan život i razvoj u oslobođenoj Jugoslaviji.

U studenom 1962. Zbor narodnih plesova i igara Hrvatske »Lado«, na svojoj turneji u Južnoj Americi, gostovao je i zadržao se u Santiagu gdje je bio vrlo oduševljeno primljen. Izvedbe su bile masovno posjećene i izazvale su pravo veselje, radost i ponos na takvu narodnu umjetnost. Daci škole »Republika Jugoslavija« u Santiagu pripremili su program za članove ansambla »Lado«. Prijateljstvo i poznanstva između naših iseljenika i članova »Lada« sve je više dolazilo do izražaja po su u društvu odlazili u okolice Santiaga. Posjetili su i farmu Andrije Marinovića.

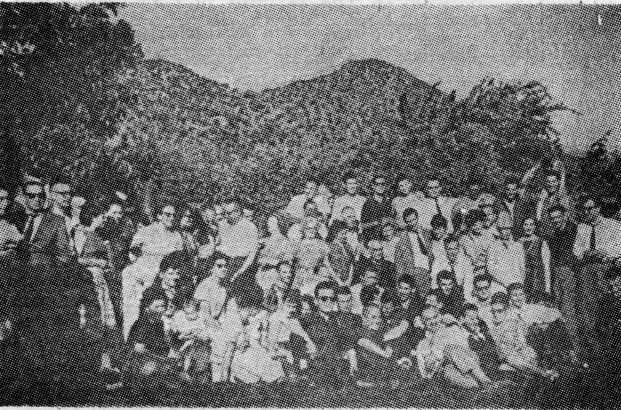
Prošle godine 24. septembra u Santiagu predsjednik Tito i njegova supruga Jovanka Broz imali su srdačan susret s jugoslavenskim iseljenicima iz svih krajeva Čilea. Ispred zgrade kluba »Union« predsjednika Tita, njegovu suprugu i suradnike pozdravio je i izrazio dobrodošlicu, u ime pet hiljada jugoslavenskih iseljenika Santiaga i dvadesetpet hiljada jugoslavenskih iseljenika u Čileu, Josip Deković predsjednik Jugoslavenskog doma u Santiagu. Oko hiljadu iseljenika učestvovalo je u ovacijama ispred kluba »Union« gdje je priređen svečani ručak. Na ručku je bilo

Naše iseljenice i njihove kćeri u Puerto de Porveniru — Čile, pripremaju odjeću za pomoć narodu u starom kraju

Priredba učenika škole »Republika Jugoslavija« u Santiagu. Prisustvuju članovi ansambla »Lado«

Članovi ansambla »Lado« sa našim iseljenicima posjetili su farmu Andrije Marinovića blizu Santiaga

Momčad i članovi uprave nogometnog kluba »Jadran« u Santiagu

tri stotine delegata jugoslavenskih iseljenika i predstavnici čileanske vlade. U toku ručka iseljenici su pjevali partizanske i narodne pjesme, klicali Titu i Jugoslaviji. Na zdravicu predsjednika Jugoslavenskog doma J. Dekovića predsjednik Tito je odgovorio i, pored ostaloga, rekao: »Dragi naši prijatelji i iseljenici. Veoma se radujem što mi se pružila prilika da se sastanem sa vama u vašoj novoj domovini, u prijateljskom Čileu, koji sam zajedno sa svojom suprugom i svojim suradnicima posjetio zahvaljujući ljubaznom pozivu vašeg uvaženog predsjednika gospodina Horhe Alesandrija.

Sve vas srdačno pozdravljam i molim Vas da svim Vašim sugrađanima ekonomskim iseljenicima porijeklom iz naše zemlje, isporučite tople bratske pozdrave naših naroda i moje lične, uz izraze naše zahvalnosti na moralnoj i materijalnoj podršci koju ste nam uvijek ukazivali, a naročito u danima kada je naš narod bio izložen teškim iskušenjima.

Mi se posebno radujemo što smo za vrijeme svog boravka u Čileu mogli da se uvjerimo da ste Vi, svojim upornim radom i drugim pozitivnim osobinama koje ste ponijeli iz svog rodnog kraja, stekli opće poštovanje i ugled kao vrijedni i lojalni građani ove lijepo zemlje. Na ovom tlu Vi ste uspjeli blagodarajući svojim sposobnostima i svom radu, da zasnujete svoje domove i da, kao dobri građani, budete uključeni u sve djelatnosti Čilea. Može vam služiti na čast što ste svojim radom i aktivnošću doprinijeli izgradnji i razvoju ove zemlje, u kojoj ste Vi ili Vaši roditelji našli svoju drugu domovinu.

Mi visoko cijenimo što Vi i danas gajite uspomena na svoj Stari kraj, što i dalje s interesovanjem pratite razvitak današnje Jugoslavije, što još uvijek čuvate lijepo običaje, tradicije i kulturno nasljeđe rodnog kraja i što ih prenosite i na mlađe generacije, rođene u Čileu. Vaše mnogobrojne veze sa rodnim krajem, sa Vašim najbližim, sa rođacima i prijateljima, koje ste tamo ostavili i koji se za Vas živo interesuju, predstavljaju korisnu i pozitivnu sponu i u odnosima između naših zemalja. Ja sam uvjeren da ćete Vi i nadalje predstavljati značajan činilac u uspješnom razvitku prijateljskih jugoslavensko-čileanskih odnosa.«

Govor predsjednika Tita prisutni su s radošću i oduševljenjem slušali, zanosili se i ponosili se napretkom nove socijalističke Jugoslavije. Osjećaji rodoljublja dolazili su i ovom prigodom do manifestacionog izražaja.

*Ivan Razmilić, čovjek velikog ugleda
i iskrenih demokratskih načela*

Za vrijeme boravka u Santiagu predsjednik Tito i Jovanka Broz primili su u svojoj rezidenciji predstavnike jugoslavenskih iseljenika koji su donijeli pozdrave i poklone svojih sugrađana. »Dolazimo sa sjevera i juga ove zemlje i donosimo tople pozdrave svih iseljenika iz naših naselja. Naša želja je bila da vas vidimo kao gosta naših kolonija, ali na žalost, zbog kratkoće. Vašeg boravka to nije bilo moguće. Predstavnik iseljenika Petar Marangunić predao je ovom prigodom poklon iseljenika iz Punta Arenasa i drugih krajeva.

Radosni i ponosni iseljenici su se rastali s predsjednikom Titom s najljepšim uspomenama i gorućom ljubavlju prema Starom kraju.